

't Seghen Waert

jaargang 33 aflevering 4

november 2014

uitgave van het
Historisch Genootschap
Oud Soetermeer

Contact

't Oude Huis, Dorpsstraat 7, 2712 AB Zoetermeer, tel. (079) 319 06 83

www.oudsoetermeer.nl; info@oudsoetermeer.nl

Ledenadministratie en bezorging: ledenadministratie@oudsoetermeer.nl, tel. (079) 331 58 28

Dagelijks bestuur

dhr. B.J. van Eken, voorzitter@oudsoetermeer.nl, tel. 06 54346224

dhr. J. de Ruiter, secretaris@oudsoetermeer.nl, tel. 06 21265975

dhr. F. Frankhuizen, penningmeester@oudsoetermeer.nl, tel. 06 19501072

dhr. M.L.P. Van Veen, penningmeester@oudsoetermeer.nl, tel. 079 3163165

Werkgroepen en commissies

Activiteitencommissie: activiteitencommissie@oudsoetermeer.nl, tel. (079) 351 70 47

Archeologische Werkgroep: awz@oudsoetermeer.nl

Collectie en Archief: collectie@oudsoetermeer.nl

Commissie Historisch Erfgoed: che@oudsoetermeer.nl

Genealogische Werkgroep: gwz@oudsoetermeer.nl

Interviewgroep Sprekend Verleden: isv@oudsoetermeer.nl

Leesgroep Lastige Letters: paleografie@oudsoetermeer.nl

Filmwerkgroep: wbbg@oudsoetermeer.nl

Bankrekeningnummers

Contributie: NL 68 ABNA 06 13 09 20 07

Giften: NL 65 ABNA 06 13 09 83 66

Colofon

Uitgave: Historisch Genootschap Oud Soetermeer; ISSN: 1384-7260

Redactie: P. Drapers, R. Grootveld, J. de Kler, R. Tousain, T. Vermeulen;

redactie@oudsoetermeer.nl

Vormgeving: R. Tousain

Afbeeldingen zijn afkomstig uit de collectie van Oud Soetermeer, tenzij anders vermeld.

Omslag: Een zeldzame foto van geïnterneerde Belgen die in 1917 in Zegwaard verbleven.

Inhoud

Van de redactie	1
Sprekend Verleden: In gesprek met Hans van Zetten	2
Het leven ging gewoon door: Zoetermeer en Zegwaart tijdens de Eerste Wereldoorlog	9
“Meisjes van Nutricia”	21
De ambtsketens van de burgemeesters van Zoetermeer en Zegwaart	28
Regionale samenwerking	35

Van de redactie

In Europa wordt in vele landen jaarlijks de Eerste Wereldoorlog herdacht, die honderd jaar geleden op 28 juli 1914 uitbrak. Bij onze zuiderburen wordt hij nog steeds aangeduid als de Grote Oorlog. Nederland bleef neutraal, maar vele Nederlandse mannen werden gemobiliseerd en waren vier jaar onder de wapenen. Na de oorlog mochten zij naar huis, maar pas in 1924 werden deze militairen bedankt voor hun inzet door een particuliere organisatie: het ‘Nationaal Comité Herdenking Mobilisatie 1914’.

In deze aflevering van 't Seghen Waert laat Jeanette Pors u in haar artikel ‘Het leven ging gewoon door’ zien dat het voor de Zoetermeesters tussen 1914 en 1918 toch anders was dan voor 1914.

Natuurlijk staat er nog meer in deze aflevering van 't Seghen Waert. Wij hopen dat u het blad met plezier leest en wellicht kunt u het ook aan uw familie, burens, vrienden of collega's laten lezen en hen warm maken voor het lidmaatschap van onze vereniging. Het zou toch mooi zijn als het komende jaar het ledenaantal spectaculair stijgt.

In 't Seghen Waert 3 van dit jaar hebben we onze adverteerder van pub eetcafé OLD PAL aan het Oostwaarts 4 tekort gedaan. Zijn advertentie was jammer genoeg niet goed herkenbaar. Deze keer een herkansing.

Kopij voor de eerste aflevering in 2015 graag voor vrijdag 30 januari.

Sprekend Verleden: In gesprek met Hans van Zetten

F. Rijkaart en C.M.A.M. van Wijk-Moers

Op 7 augustus 2012 gebeurde er iets bijzonders:

Tijdens de Olympische Spelen in Londen moest Epke Zonderland zijn oefening aan het hoogrek doen en Hans van Zetten zou het televisiecommentaar voor de NOS voor zijn rekening nemen. Voor Epke zou het een gouden medaille kunnen worden, er stond veel op het spel. Niet alleen voor Epke, maar ook voor Hans was het absolute topsport. Het werd een onvergetelijk verslag, waarover Hans na afloop voor het Algemeen Dagblad zou zeggen: “Epke heeft mij verleid om in vuur en vlam te raken. De energie van Epke aan de rekstok wordt via mij overgedragen aan de luisteraar en de kijker. Dat heeft hij fan-tás-tisch gedaan”.

Hans van Zetten, als 12 jarige gymnast bij het 50-jarig bestaan van Pro Patria, staande rechts van de voorzitter, 1961. (Coll. Hans van Zetten).

Het gesprek

Het interview met Hans van Zetten hadden wij tamelijk kort na die 7e augustus 2012. Een naam die tijdens het interview veelvuldig terugkeert is die van de in 1911 opgerichte Zoetermeerse Gymnastiekvereniging Pro Patria.

Als we het over Hans van Zetten hebben, hebben we het niet over een geboren, maar wel over een getogen Zoetermeerder. Op 18 oktober 1948 werd hij geboren in het ziekenhuis van Leiden. Al spoedig keerde zijn moeder met haar baby terug naar de Voorweg 94 in Zoetermeer. Daar woonden zijn grootouders en in feite is hij daar de eerste jaren opgegroeid. Tot 1981 heeft Hans in Zoetermeer gewoond.

Pro Patria

‘Turnen maakt vanaf mijn vroegste jeugd deel uit van mijn leven. Mijn moeder was altijd al lid van de gymnastiekvereniging Pro Patria. Mijn vader Huib was van 1946-1949 dienstplichtig militair in Nederlands-Indië en was ook altijd aan het turnen. Hij was al in Indië echt turner geworden. Later kwam hij bij Pro Patria. Pro Patria had in die tijd de beschikking over één gymzaaltje in de Dorpsstraat, achter het voormalige Spaarbankgebouw. Mijn vader was de hoofdleder en mijn moeder was zijn assistente. Ik begon als kleuter bij de kleutergymnastiek. Mijn vader en moeder waren elke dag met de club bezig. Mijn vader was ook verbonden aan een gymnastiekvereniging in Bodegraven. Ria van Velzen - dat was zijn pupil - werd zelfs vijf keer Nederlands kampioen. Ze deed ook mee met de Olympische Spelen in Rome, in 1960. Van jongs af aan was ik heel veel met gymnastiek bezig. Ik werd clubkampioen in mijn leeftijdscategorie en dat is altijd zo gebleven, zolang ik turnde’.

Hans wilde dominee worden

‘Ik zat op de School met den Bijbel, in de Dorpsstraat. Tot mijn tiende wilde ik dominee worden. Mijn grootouders aan de Voorweg namen mij namelijk op zondag, als ik daar logeerde in het weekend, mee naar de kerk. De Pelgrimskerk aan de Stationsstraat. Ik vond het wel indrukwekkend dat iemand daar op de preekstoel stond te praten. Honderden mensen luisteren daar zonder verplichting naar je. Het leek mij een mooie baan. Toen ik 12 jaar was wilde ik echter gymnastiekleraar worden. Mijn vader was natuurlijk mijn grote voorbeeld.

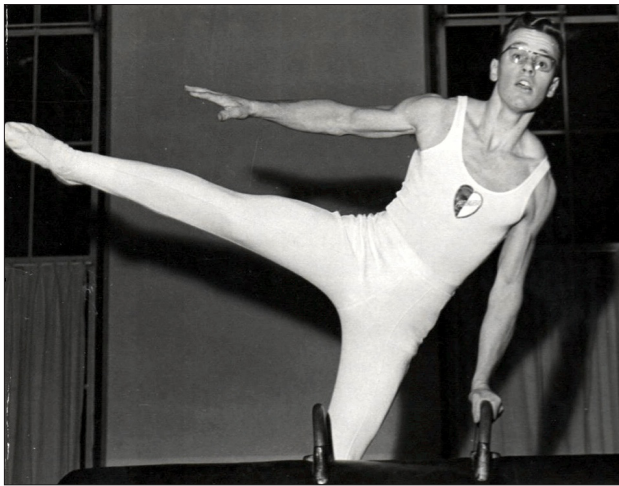
Koprol

‘Op de lagere school hadden we gymnastiek van de heer Kok. Herman Kok kwam uit Den Haag. Hij was onze leraar lichamelijke opvoeding en de lessen vonden plaats in het gebouw naast de Openbare School in de Dorpsstraat. Herman Kok deed zelf nooit iets voor. Als er iets voorgedaan moest worden, moest ik dat altijd doen. Meneer Kok werd later hoofdbestuurder van het Koninklijk

Nederland Gymnastiekverbond. Hij kreeg vanuit zijn positie ook weleens bezoek uit het buitenland. Op een gegeven moment kwam een minister van sport uit Scandinavië op bezoek bij hem in het gymnastieklokaal in Zoetermeer, het boterdorp Zoetermeer! Toen zei meneer Kok “Hans, ga jij eens met de klas aan de gang de koprol oefenen.” Dus ik ging de koprol oefenen. En die hoge gast schijnt daarover gezegd te hebben: “Hoe is dit nu mogelijk?” Dat heb ik later van mijn moeder gehoord.

Knieblessure

‘Het turnen heb ik tot mijn 17e gedaan. Ik zat inmiddels in Jong Oranje. Daar liep ik een ernstige knieblessure op, die op een gegeven moment helaas ook het einde van mijn wedstrijdperiode betekende. In mijn leeftijdsgroep was ik tweede

van Nederland, achter Cor Smulders. Cor Smulders is later tien keer kampioen van Nederland geweest, bij de senioren. We waren toen allebei junioren, van 17, 18 jaar. De blessure was het einde van het turnen voor mij. Ik viel in een zwart gat’.

Hans van Zetten in actie bij Pro Patria.
(Coll. Hans van Zetten)

Zuilen

‘Ik turnde van jongs af aan bij Pro Patria. In het weekend zat ik bij de bondsselectie. We hadden in Beekbergen centrale training. Om het weekend zaterdag en zondag en doordeweeks trainde je bij de club.

In die tijd waren de drie zuilen nog heel sterk aanwezig: het protestantisme, het katholicisme en de neutralen. Dat waren tegengestelde werelden. Je had de neutrale gymclub Pro Patria en de Katholieke gymclub Sine Nomine. Je had de neutrale voetbalclub DSO en je had de katholieke voetbalclub DWO. Je had wel één Kunst en Vriendschap en je had één zangvereniging, kan ik mij herinneren. Dat was zo’n beetje het verenigingsleven in Zoetermeer. En bij de katholieken had je de meisjesschool en de jongensschool. Met die kinderen ging je niet om’.

HALO

‘Ik had het geluk dat mijn vader lid van Pro Patria was. Toen ik niet meer kon turnen zei ik tegen hem: “Oké, met turnen is het over, dan ga ik coach worden.” Na drie jaren studie economie aan de Erasmus Universiteit Rotterdam en een opleiding tot reserveofficier bij de Landmacht, ben ik alsnog naar de Haagse Academie voor Lichamelijke Opvoeding (HALO) gegaan om leraar lichamelijke opvoeding te worden. Van de knie heb ik geen last meer gehad en inmiddels was ik hoofdtrainer bij Pro Patria’.

Trainer Pro Patria

‘Mijn vader zei: “Oké, dan ga je maar beginnen” en hij gaf mij de aspirant-meiden op vrijdag. Ik gaf les in dat zaaltje achter het Spaarbankgebouw in de Dorpsstraat. Die meiden vonden het wel leuk om van een achttienjarige knul les te krijgen. Ik wist niks van les geven, dus alles wat fout kon gaan, ging ook fout, maar ik ben alle keren weer opgestaan. Mijn vader gooide mij in het diepe. Hij dacht: “Oké jongen, je wilt dat, we zullen eens kijken of je het overleeft. En ik heb het overleefd! Vervolgens ben ik turntrainer geworden, ben ik me meer gaan specialiseren, heb ik de turntrainersopleiding gedaan bij het Koninklijk Nederlands Gymnastiek Verbond (KNGV) en ben meegegroeid met Pro Patria. Het werd een grote club want Zoetermeer ging groeien’.

Handstand

Turnen is een kwestie van trainen en nog eens trainen. Mijn vader zei op een gegeven moment tegen me, ik weet niet meer hoe oud ik was: “Je moet de handstand leren.” Dat kon ik nog niet, ik kon de handstand opgooien tegen de muur, maar niet op handen blijven staan. Hij zei: “Ik geef je 25 gulden als je tien tellen in de handstand kan blijven staan, onbeweeglijk. Je krijgt een week de tijd om te oefenen”. Na een week zei hij: “Het is niet gelukt, goed, dan wordt het 24 gulden”. Ik meen dat het terugliep naar 3 gulden of zo, toen had ik hem.

Bondscoach

In de jaren ‘70 ben ik bij Jong Oranje gekomen. In 1978 ben ik weggegaan bij Pro Patria en ben ik bondscoach geworden. Van 1 januari 1980 tot 1 januari 1986 werkte ik zes jaar lang fulltime op Papendal. Daar woonden turnsters bij pleeggezinnen. Wij moesten het als Nederlands team opnemen tegen Oost-Europese clubs. Nederlandse topsport bestond toen uit één keer per dag drie uur trainen, gedurende zes dagen, dat is 18 uur per week. Onze tegenstanders uit de Sovjet-Unie en Roemenië traiden 30 uur per week. Nou, dat kun je dus niet winnen. We hebben het toen voor elkaar gekregen dat er twee keer per dag getraind werd. Tegenwoordig traint de nationale ploeg inderdaad twee keer per dag en doet ze elf trainingen per week. Het is dus voor het eerst begonnen in

augustus 1985 bij de turnselectie op Papendal. Alle Lootscholen (Landelijk Overleg Onderwijs en Topsport) zijn later hier uit voortgekomen. Sporters die heel talentvol zijn en een bepaalde status hebben, krijgen van de bond faciliteiten om eindexamen in twee jaar te doen. Zo'n Lootschool is er in Zoetermeer nog niet'

In de ether

'Vanaf 1986 was mijn stem in de ether te horen. Het begon met Pro Patria. Wij waren een topclub in de jaren '70. Wij organiseerden galavoorstellingen, uitvoeringen en demonstraties. Wij reisden met een bus met sporters en een vrachtwagen met materiaal naar een sporthal, wij richtten dat in een half uur tijd in en deden een show van twee uur. Ik was de presentator. Ik praatte alles aan elkaar. Dat vond ik leuk, dat lag me. Het woord, de kunst van het woord. En mensen stimuleren. Daar heb ik het geleerd. Toen ik bondscoach af was, op 1 januari 1986, heb ik mij aangemeld bij de NOS. Ik had op mijn achttiende, toen ik die blessure had, gezegd: "Ik wil eerst coach worden, daarna word ik televisiecommentator". Toen ik op mijn 38e bondscoach af was, dacht ik: "Nu komt de volgende fase". Klaas Boot was televisiecommentator toen ik nog turner was. De wereldkampioenschappen turnen in Rotterdam in 1987 kwamen er aan en Klaas had op een gegeven moment tegen de NOS gezegd: "Dat is een te groot project voor mij alleen, ik moet er een tweede commentator bij hebben." En in 1986 bood deze zich aan. In 1986 en 1987 hebben we samengewerkt. Klaas was de eerste commentator en ik de co-commentator. Tijdens de Olympische Spelen in 1988 in Seoel nam hij afscheid en sindsdien doe ik het in mijn eentje. Dat is inmiddels al 26 jaar. Ik wil nog graag naar Brazilië, voor de Olympische Spelen van 2016. Ik heb niet de indruk dat ik slechts ben geworden, dus ik ga door'.

Schoolgymnastiek

'Ik heb meegewerkt aan zeven Olympische zomerspelen en vijf winterspelen. Maar bij de eindceremonie hoef ik geen enthousiasme te tonen, ik moet alleen ondersteunend wat zeggen. Toen ze me daarvoor vroegen dacht ik eerst: doe ik het wel of doe ik het niet? Toen dacht ik: Ja, ik krijg wel een enorm podium om mijn boodschap uit te stralen. En mijn boodschap is: de schoolgymnastiek op de basisscholen moet weer terug, de kinderen moeten weer drie keer per week gymnastiekles hebben - dat is mijn boodschap. Kinderen moeten aan het sporten!'

Volgende bladzijde:

Hans van Zetten als verslaggever, 2014. (Coll. Hans van Zetten)

Voorbereiding

‘Je goed voorbereiden is het halve werk, maar bij mij is het 75% van het werk. Als je alles voorbereid hebt en de informatie goed hebt geordend, is het onmiddellijk toegankelijk. Dus oké, zet de televisie maar aan, geef me die wedstrijd maar, twee uur lang, drie uur lang, maakt me niet uit’. Maar iedere live uitzending kost ongeveer 5 tot 6 uur voorbereiding.

Leren bewegen

“Het is recent wetenschappelijk aangetoond dat kinderen complexe bewegingen moeten leren. Het gaat dus niet om het lopen van de avondvierdaagse, dat is alleen beweging, daar wordt een kind niet slimmer van. Als je een kind leert goed te bewegen, het gooien en vangen van een balletje, voetballen maar ook duikelen of een koprol maken, op je handen staan, dus complexe bewegingen leert maken, versterkt dat de ontwikkeling van het cognitief leervermogen. Kinderen die goed leren bewegen, complexe bewegingen leren, stimuleer je ook om beter in wiskunde te worden en beter te leren lezen. Kinderen hebben dus goede lichamelijke opvoeding nodig. De Nederlandse norm gezond bewegen - kinderen tot 18 jaar tot één uur per dag, sport en bewegen - stimuleert ook de andere talenten, muziek, wiskunde, talen, noem maar op. Dus het is een nood-

zaak dat kinderen goede lichamelijke opvoeding krijgen, want daar ligt de basis. Ook tegen overgewichtproblemen en obesitas, hartkwalen en dergelijke. We hebben een samenleving waar alles in overvloed is. We moeten dus jonge kinderen leren intensief te bewegen, goed te bewegen, het plezier leren kennen van bewegen, want jong geleerd is oud gedaan!'

Ten slotte: bijval van de Staatssecretaris

In Algemeen Dagblad Haagsche Courant van 24 september 2014 krijgt Hans bijval van de Staatssecretaris van Onderwijs, Sander Dekker. Hij is met de basisscholen overeengekomen dat kinderen minstens twee, liefst drie uur per week gymles krijgen. Het krijgt ook aandacht in de Tweede Kamer. De boodschap van Hans van Zetten is blijkbaar overgekomen!

Tijdens de Olympische Zomerspelen 2012 in Londen versloeg Hans van Zetten de gouden turnwedstrijd aan de rekstok van Epke Zonderland. De video van zijn verslag werd door meer dan 600.000 mensen bekeken, een record in de geschiedenis van de NOS. Tijdens de WK's Turnen 2013 en 2014 versloeg hij eveneens de gouden turnoefeningen aan de rekstok van Epke Zonderland.

Hans van Zetten met wereldkampioen turnen Epke Zonderland, 2014.
(Coll. Hans van Zetten)

Het leven ging gewoon door. Zoetermeer en Zegwaart tijdens de Eerste Wereldoorlog

Jeanette Pors

Terwijl Europa in brand leek te staan en miljoenen soldaten het leven verloren in de modderige loopgraven van het Westfront, op de koude vlaktes van Rusland of in de hoge bergen van Tirol, ging het leven in Nederland gewoon door. In het tweelingdorp Zoetermeer-Zegwaart leek de oorlog ver weg. Leek, want ook de Nederlandse bevolking kreeg te maken met de wereldoorlog. Wat gebeurde er in de periode 1914-1918 in Zoetermeer en Zegwaart? En wat was daar te merken van de oorlog?

Paraat

Na de moord op de Oostenrijks-Hongaarse troonopvolger Frans Ferdinand op 28 juni 1914, liepen de internationale spanningen hoog op en leek een oorlog onontkoombaar. Na een maand intensief diplomatiek verkeer tussen hoofdsteden in heel Europa verklaarde Oostenrijk-Hongarije de oorlog aan Servië. Door een uitgebreid bondgenotensysteem raakte het ene na het andere Europese land in oorlog met uitzondering van enkele neutrale landen, zoals Nederland. Dat land voerde vanaf de afscheiding van België in 1831 een buitenlandse politiek van afzijdigheid.

Het klinkt daarom vreemd dat Nederland als eerste mobiliseerde maar dit was om de buitenwereld te laten zien dat de neutraliteit hard zou worden verdedigd. Daarom werden op 31 juli 1914 de mannen opgeroepen zich te melden bij hun legeronderdeel. Enkele tientallen mannen en jongens uit Zoetermeer en Zegwaart vertrokken naar allerlei locaties in het land. Lang niet de hele mannelijke bevolking hoefde zich te melden: het boerenbedrijf moest immers doorgaan. Een goede voedselvoorziening was ten tijde van oorlog en oorlogsdreiging van groot belang. De duizenden soldaten moesten goed gevoed zijn om het eventuele gevecht aan te gaan.

Binnen een dag was ongeveer 90% van de gemobiliseerde soldaten op hun plaats van bestemming. Toen begon het gespannen wachten: zouden de Duitsers Nederlands grondgebied schenden in hun opmars door België richting Parijs? Het Duitse militaire plan – het Von Schlieffenplan – was al voor de oorlog bekend waardoor de Nederlandse legerleiding wist dat de Duitsers mogelijk door Zuid-Limburg zouden trekken. Op 3 augustus – één dag voor de inval in België – telegrafeerde de Duitse opperbevelhebber Von Moltke dat hij de Nederlandse neutraliteit zou respecteren. Toch bleef het leger de hele oorlog paraat, want je kon immers nooit weten of de Duitsers zich alsnog zouden bedenken.

Vluchtelingen

De inval van de Duitsers in België ging gepaard met veel geweld. Met als gevolg dat duizenden – en na de val van Antwerpen een miljoen – Belgen de Nederlandse grens overstaken. De meeste vluchtelingen bezaten niets meer dan de kleding die ze op het moment van de vlucht droegen. Sommigen sleepten hun schamele bezittingen mee op hun rug of in karren en kinderwagens. Boeren kwamen naar Nederland met hun vee. Het laat zich raden wat voor chaos het in de steden in Brabant, Zeeland en Limburg was. Steden als Roosendaal, Bergen op Zoom, Middelburg en Maastricht werden overspoeld door hulpeloze Belgen. Al spoedig werden overal in het land hulpacties op touw gezet om de noodlijdende Belgen te helpen.

In het Rotterdamsch Nieuwsblad van 17 oktober staat te lezen dat “te Zoetermeer-Zegwaard eenige jongedames in één dag 600 kg kleederen bijeengebracht hebben voor de Belgische vluchtelingen in en bij Roosendaal”. De meeste vluchtelingen werden overgebracht naar speciaal gebouwde vluchtoorden. Sommigen konden zichzelf onderdak verschaffen of werden voor de duur van de oorlog opgevangen door particulieren. Uit deze eerste golf zijn geen Belgen opgevangen in Zoetermeer en Zegwaard. Na 1915 werden hier wel een paar vluchtelingen opgevangen waarvan de mannen werkten aan de nieuwbouw van Nutricia. Enkele Belgen zijn hier ook gestorven en begraven op de begraafplaats van de rooms-katholieke kerk. Na de oorlog zijn zij herbegraven in België. De Belgische soldaat Arnold Broeders is later getrouwd met de Zoetermeerse Anna Opdam en heeft zich als kleermaker gevestigd op Dorpsstraat 115.

De advertentie in het Rotterdamsch Nieuwsblad van 17 oktober 1914.
(bron: www.Delper.nl)

oor een n, doch uwd. egen bij om te t onder n huur- gezet, is rip het- gescho- e finan- te laten enomen, zijn we het ge-	daar zinkt de doodmoede op een der gillen- de kinderen neder...de moeder is niet meer. Haar eerste rustbed werd haar doodsbed. Kleeren voor de vluchtelingen. Te Zoetermeer-Zegwaard hebben eenige jongedames in één dag 600 K.G. kleederen bijeengebracht voor de Belgische vluchte- lingen in en bij Rozendaal. Meer toezicht gewenscht. Aangezien het gebleken is, dat in ver- schillende inrichtingen te 's Gravenhage uitgewekenen zijn opgenomen, wier aan-	gaaf de bouw. Naar de Rege verbode Zooals van lijn gevaard Broo Door is, op gr andere
--	---	---

Schaarste en distributie

Een groot deel van de grondstoffen en voedingsmiddelen kwam voor de oorlog van overzee. Toen de oorlog uitbrak nam de import echter snel af. De meeste landen hielden de producten liever voor hun eigen oorlogsindustrie en leger. Daarnaast werd het steeds gevaarlijker op zee vanwege op drift geraakte mijnen en torpedo's van de Duitse onderzeeboten. Dit alles resulteerde in een toenemende schaarste aan allerlei producten. Vanaf 1915 was in Nederland brood alleen nog verkrijgbaar met broodbonnen. Ook suiker, koffie en vlees waren alleen verkrijgbaar via distributie.

Nederlandse producten als graan, tarwe, boter en vee konden met flinke winst worden verkocht aan het buitenland. Met name in Duitsland vonden de producten gretig aftrek, want door de Britse zeeblokkade nam de import in Duitsland snel af waardoor veel producten daar schaars werden.

Ook in het bezette België waren de bewoners bereid veel geld neer te tellen voor brood en kaas om hun karige rantsoen aan te vullen. Om te voorkomen dat Nederlandse boeren al hun producten aan het buitenland verkochten, werden uitvoerverboden ingesteld en mochten de boeren vanaf 1915 hun producten alleen nog maar aan de staat verkopen. Zij kregen vaste prijzen voor hun goederen, maar het laat zich raden dat met smokkel meer te verdienen was. In de grensstreken verdienden smokkelaars snel veel geld, maar ook meer landinwaarts ontdoken de boeren de wet door hun producten te verkopen op de zwarte markt. Ook de Zoetermeerse en Zegwaartse boeren lieten zich verleiden tot smokkel.

In de Telegraaf van mei 1918 maakt de schrijver zich hierover flink boos:

“t Scheen dan einder toch al te bar te worden! Men is thans van hoogerhand aan 't optreden, maar, zooals het met alle regeeringsmaatregelen gaat, men komt ook hier minstens een of twee jaar te laat. Vandaag werden door gemeente- en rijkspolitie alle melkwagens, vrachtwagens, fietsrijders met pakken enz. aangehouden en onderzocht. Ook in de naburige ge-

De 18-jarige Anton J.M. van Well ziet er stoer uit in zijn militaire uniform in 1916. (Foto Th.F. van de Pol, Amersfoort/Harderwijk).

Heel erg serieus lijken deze gemobiliseerde soldaten hun taak niet te nemen. Vierde van links de Zegwaarder Huibert Blonk, toen 25 jaar oud, 1916.

meenten Bleiswijk, Zoetermeer, Zegwaart en Zevenhuizen treedt men streng op, nadat het de spuigaten begon uit te lopen. Het moet voorgekomen zijn, dat een boer voor 5 mud tarwe zich den woekerprijs van f 1000 liet betalen. [...] Ook in andere dorpen tusschen Den Haag en Gouda, viert de smokkel hoogtij en verrijken de boeren zich ten koste hunner hongerende medemenschen. 't Spreekwoord luidt niet ten onrechte: Een boer en een zeg hebben nooit genoeg.'

Vlees was een ander gewild product dat op de bon was. Slachtvee moest eveneens tegen een vaste prijs aan de slaggers worden verkocht, die er vervolgens vanaf 1917 eenheidsworst van maakten. Ook hierbij gold dat het vlees op de zwarte markt veel meer opbracht. Dus veel boeren slachtten hun vee zelf, wat uiteraard strafbaar was.

Nieuwe producten en uitbreiding

Buiten de smokkel waren er ook Zoetermeeders die op legale wijze goed konden verdienen aan de schaarste. Brinkers margarinefabriek bijvoorbeeld. Echte boter werd na het uitbreken van de oorlog snel duurder en was na 1916 alleen nog maar in hele kleine hoeveelheden via de distributie te verkrijgen. Veel mensen schakelden daarom over op margarine waar Brinkers van profiteerde. Het bedrijf groeide en de zuivelfabriek werd uitgebreid.

Ook een andere grote ondernemer op het gebied van zuivel leek weinig last te hebben van de oorlog: Nutricia. De fabriek werd uitgebreid en het onderzoek naar dieetproducten – waaronder suikerarme melk voor diabetici en jodiumhoudende melk voor strumapatiënten – werd voortgezet. Bij de bouw van nieuwe arbeiderswoningen en de nieuwe gebouwen van de fabriek, werden onder meer Belgische geïnterneerden uit Harderwijk en Amersfoort ingezet. Deze militairen waren na de Duitse inval in België in 1914 naar Nederland gevlucht. Volgens de internationale regelgeving moesten neutrale landen soldaten van de strijdende partijen beletten zich opnieuw bij de oorlogvoerende legers aan te sluiten als zij eenmaal neutraal grondgebied hadden betreden.

Veel Belgische militairen vergisten zich hierin en dachten via Nederlandse havens naar Groot-Brittannië te kunnen varen om zich vervolgens weer aan te sluiten bij de geallieerde legers. Om zich zo goed mogelijk van haar taak te kwijten, liet de Nederlandse regering de buitenlandse militairen interneren. Ze werden gehuisvest in leegstaande kazernes, scholen – het was immers vakantie toen de oorlog uitbrak – en kerkgebouwen. Na enkele dagen bleek dat dit geen oplossing was: het aantal gevluchte militairen was te groot en er werden spe-

Een zeldzame foto van geïnterneerde Belgen die in 1917 in Zegwaart verbleven. Helaas is nog onbekend wie het zijn.

ciale interneringskampen gebouwd. In eerste instantie mochten de militairen deze niet verlaten en zaten ze dus min of meer opgesloten, maar vanaf 1915 werden de regels soepeler en mochten de militairen buiten de kampen werk zoeken. Tegen het einde van de oorlog waren de meeste kampen voor een groot gedeelte leeg en hadden de militairen overal in het land werk gevonden. Zo kon het dat bij de nieuwbouw van Nutricia een tiental Belgen meewerkten, terwijl van enkelen hun gezinnen in Zoetermeer en Zegwaard woonden.

Bouwactiviteiten

Ondanks het uitbreken van de oorlog, ging het leven in Nederland zoveel mogelijk gewoon door. Het ging tot 1915/1916 economisch redelijk goed, dus nieuwe fabrieken werden gebouwd en oude werden uitgebreid. Daarnaast moesten in rap tempo veel woningen worden gebouwd omdat de bevolking groeide. Daar kwam bij dat in 1901 de woningwet was ingevoerd waarin was bepaald dat slechte en ongezonde woningen gesloopt moesten worden. Veel huizen en krotten waren onbewoonbaar verklaard, maar veel alternatieven hadden de bewoners niet. Eind 1914, begin 1915 begon de aanvoer van bouwmaterialen te verminderen en moest het werk met minder mensen worden gedaan omdat veel metselaars, timmerlieden en andere bouwvakkers waren opgeroepen voor militaire dienst. Veel projecten liepen vertraging op, zoals de bouw van de nieuwe rooms-katholieke kerk in Zoetermeer. In de Leidsche Courant van 26 februari 1915 staat te lezen: *“Het werk aan onze nieuwe kerk is weer in volle gang. De laatste weken is men bezig geweest met het aanvoeren van materiaal. Grootte moeilijkheid was het krijgen van Belgische steenen, maar het is gelukt. De volgende week zal het metselwerk beginnen”*. In juni 1915 werd het hoogste punt bereikt met het plaatsen van het ruim 300 kilo wegende kruis op de toren.

De bouw van nieuwe woningen in Zegwaard bleef achter. In de loop van 1915 werden steeds meer huizen die onbewoonbaar waren verklaard, toch weer tijdelijk in gebruik genomen om te voorkomen dat armere gezinnen op straat kwamen te staan. Overigens blijkt uit de archieven dat de inwoners van Zegwaard in het algemeen weinig vermogend waren. Op de vraag van de Commissaris van de Koningin hoeveel Belgische vluchtelingen het dorp zou kunnen opnemen, antwoordde de burgemeester dat vanwege de slechte economische omstandigheden bij de inwoners geen enkele vluchteling kon worden opgenomen in de gezinnen. In de loop van de maanden en jaren zijn er blijkbaar toch Zegwaarders bereid gevonden om voor de geboden vergoeding van 30 tot 35 cent voor een volwassene en voor ieder kind 15 tot 20 cent, Belgen in hun gezin op te nemen, want enkele geïnterneerden die voor Nutricia werkten hadden hun gezinnen meegenomen en waren woonachtig in Zegwaard.

Mond- en klauwzeer

In februari 1915 hadden de veeboeren in het westen van Nederland te kampen met de veeziekte mond- en klauwzeer. De omgeving van Rotterdam en Delft, waar ook het boerendorp Zoetermeer onder viel, werd hard getroffen. In eerste instantie leek het allemaal mee te vallen, maar de dieren mochten niet vervoerd worden en in de loop van februari 1915 werden ook in Zoetermeer enkele gevallen van MKZ vastgesteld. Nu de ziekte zich snel leek uit te breiden, werd van overheidswege gesteld dat bij constatering van de ziekte, de hele veestapel van de betreffende boer moest worden afgemaakt. Dit stuitte op veel verzet, want het vee was immers het kapitaal van de boeren. In de Leidsche Courant van 6 juli 1915 staat te lezen hoe de Zoetermeerse boeren lucht gaven aan hun onvrede: *“Zaterdagavond negen uur trok een vreemde, en wel levende, lijkstatie door deze gemeente. Tien wagens met koeien, schapen en varkens reden naar Rotterdam. Dat er niet zeer welwillende woorden aan het adres van de minister van Landbouw gericht werden naar aanleiding van zijn bestrijding van de MKZ behoeven we niet te vermelden”*.

In Rotterdam zouden de dieren worden geslacht. Ondanks het protest hield de minister voet bij stuk, met als resultaat dat vanaf augustus/november 1915 geen ziektegevallen meer werden gemeld.

Op 6 december 1918 overleed hier de Belg Leon Haelemeersch. Hij was barbier. De kist staat voor het huis van barbier Theodorus van der Touw, Dorpsstraat 74, waar hij blijkbaar werkte. (Foto P.W.L. Numan).

Schoolstrijd

In 1916 woedde tussen de dorpen Zoetermeer en Zegwaart een ware schoolstrijd. Niet zoals die ook op landelijk niveau woedde over de financiële gelijkstelling van het openbare en het bijzondere onderwijs, maar over een al dan niet nieuw te bouwen school. De dorpen onderhielden samen één school, maar de bevolking van Zegwaart groeide snel en het gebouw werd te klein. De vraag was of er extra lokalen bijgebouwd moesten worden of dat Zoetermeer een eigen, nieuwe school ging bouwen. Het gemeentebestuur van Zegwaart bracht in dat Zoetermeer nooit een eigen school zou kunnen onderhouden. Het bouwen van een nieuw schoolgebouw was één, maar dan moesten er voldoende kinderen zijn die een of meerdere onderwijzers konden onderhouden en er moest een onderwijzerswoning worden gehuurd, aangekocht of gebouwd. Volgens het Zoetermeerse bestuur deden ze in Zegwaart zo moeilijk omdat Zoetermeer veel geld binnenbracht wat hard nodig was voor het bouwen van de nieuwe lokalen. De verwachting was dat ook als de Zoetermeerse kinderen naar een

Zoetermeer No. 277 Brandstoffencommissie ZOETERMEER																																												
Bon No. 20 uitsluitend geldig voor Turf.		Naam van den houder: <i>Lo Durgstad</i> Adres " " " : ZOETERMEER. Naam " " handelaar: <i>H. Reeuwijk.</i> Nummer " " " : <i>2</i>																																										
Zoetermeer Bon No. 19 uitsluitend geldig voor Turf.		TURFKAART Deze bons kunnen op nader door de Brandstoffencommissie te bepalen tijdstippen uitsluitend bij bovenstaanden handelaar worden ingewisseld.																																										
<table border="1" style="width: 100%; text-align: center;"> <tr> <td>Zoetermeer</td> <td>Zoetermeer</td> <td>Zoetermeer</td> <td>Zoetermeer</td> <td>Zoetermeer</td> </tr> <tr> <td>Bon No. 18</td> <td>Bon No. 16</td> <td>Bon No. 14</td> <td>Bon No. 12</td> <td>Bon No. 10</td> </tr> <tr> <td>uitsluitend geldig voor Turf.</td> <td>uitsluitend geldig voor Turf.</td> <td>uitsluitend geldig voor Turf.</td> <td>uitsluitend geldig voor Turf.</td> <td>uitsluitend geldig voor Turf.</td> </tr> <tr> <td>$\frac{H}{2}$ No. <i>277</i></td> <td>$\frac{H}{2}$ No. <i>277</i></td> <td>$\frac{H}{2}$ No. <i>277</i></td> <td>$\frac{H}{2}$ No. <i>277</i></td> <td>$\frac{H}{2}$ No. <i>277</i></td> </tr> <tr> <td>Zoetermeer</td> <td>Zoetermeer</td> <td>Zoetermeer</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Bon No. 17</td> <td>Bon No. 15</td> <td>Bon No. 13</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>uitsluitend geldig voor Turf.</td> <td>uitsluitend geldig voor Turf.</td> <td>uitsluitend geldig voor Turf.</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>$\frac{H}{2}$ No. <i>277</i></td> <td>$\frac{H}{2}$ No. <i>277</i></td> <td>$\frac{H}{2}$ No. <i>277</i></td> <td></td> <td></td> </tr> </table>					Zoetermeer	Zoetermeer	Zoetermeer	Zoetermeer	Zoetermeer	Bon No. 18	Bon No. 16	Bon No. 14	Bon No. 12	Bon No. 10	uitsluitend geldig voor Turf.	uitsluitend geldig voor Turf.	uitsluitend geldig voor Turf.	uitsluitend geldig voor Turf.	uitsluitend geldig voor Turf.	$\frac{H}{2}$ No. <i>277</i>	$\frac{H}{2}$ No. <i>277</i>	$\frac{H}{2}$ No. <i>277</i>	$\frac{H}{2}$ No. <i>277</i>	$\frac{H}{2}$ No. <i>277</i>	Zoetermeer	Zoetermeer	Zoetermeer			Bon No. 17	Bon No. 15	Bon No. 13			uitsluitend geldig voor Turf.	uitsluitend geldig voor Turf.	uitsluitend geldig voor Turf.			$\frac{H}{2}$ No. <i>277</i>	$\frac{H}{2}$ No. <i>277</i>	$\frac{H}{2}$ No. <i>277</i>		
Zoetermeer	Zoetermeer	Zoetermeer	Zoetermeer	Zoetermeer																																								
Bon No. 18	Bon No. 16	Bon No. 14	Bon No. 12	Bon No. 10																																								
uitsluitend geldig voor Turf.	uitsluitend geldig voor Turf.	uitsluitend geldig voor Turf.	uitsluitend geldig voor Turf.	uitsluitend geldig voor Turf.																																								
$\frac{H}{2}$ No. <i>277</i>	$\frac{H}{2}$ No. <i>277</i>	$\frac{H}{2}$ No. <i>277</i>	$\frac{H}{2}$ No. <i>277</i>	$\frac{H}{2}$ No. <i>277</i>																																								
Zoetermeer	Zoetermeer	Zoetermeer																																										
Bon No. 17	Bon No. 15	Bon No. 13																																										
uitsluitend geldig voor Turf.	uitsluitend geldig voor Turf.	uitsluitend geldig voor Turf.																																										
$\frac{H}{2}$ No. <i>277</i>	$\frac{H}{2}$ No. <i>277</i>	$\frac{H}{2}$ No. <i>277</i>																																										
			Ook tijdens de Eerste Wereldoorlog waren veel goederen en levensmiddelen op de bon.																																									

eigen school zouden gaan, de oude school uitgebreid moest worden. De strijd hield zo lang aan dat zelfs het provinciebestuur zich ermee bemoeide. Er moest snel wat gebeuren, want de situatie was niet langer houdbaar. De klassen waren te vol wat ongezonde situaties met mee zich meebracht. Kort na de oorlog werd de school aan de Dorpsstraat toch uitgebreid.

Elektrisch licht

Brandstoffen als steenkool werden naar mate de oorlog langer duurde steeds schaarser. De meeste steenkool werd uit Duitsland geïmporteerd, maar de Duitsers hadden de kolen zelf nodig voor de oorlogvoering waardoor er nog maar weinig over was voor export naar Nederland. Wat er binnenkwam, was tegen hoge prijzen ingekocht. De Nederlandse overheid probeerde het tekort op te

De Belgische kleermaker Arnold Broeders woonde in bij de familie Opdam en trouwde in 1919 met dochter Anna. Eerlijkheidshalve moet worden vermeld dat hij pas na de oorlog naar Zoetermeer kwam. (Foto P.W.L. Numan)

vangen door kolen uit de Limburgse mijnen, maar dit kon niet voorkomen dat in de winter van 1917 veel huishoudens kou leden en op zoek moesten naar andere brandstoffen om op te koken en zichzelf te warmen.

Gas werd ook veel gebruikt voor verlichting, verwarming en kooktoestellen, maar de grondstof gasolie werd ook steeds schaarser. Dit had onder andere gevolgen voor de straatverlichting in Zoetermeer-Zegwaard. Eerst werden de gasprijzen verhoogd van f 0,40 naar f 1,25 voor lichtgas en van f 0,30 naar f 1,- voor kookgas om toch de peperdure olie te verkrijgen. Dit kon niet voorkomen dat op 12 april 1917 in het Leidsch Dagblad werd meegedeeld: *“Daar geen gasolie voor de gemeente-petroleum-gasfabriek te Zoetermeer meer te krijgen is, zal het bedrijf waarschijnlijk woensdag a.s. worden stopgezet”*. Die bewuste woensdag was het heel donker op straat.

Al voor de oorlog waren gemeenten in Nederland begonnen met het aanleggen van elektriciteitsnetwerken. Als eerste de grote steden, de dorpen volgden later. Delft was al aangesloten en nu de Zoetermeerse gasfabriek moest worden stopgezet, werden onderhandelingen begonnen over een samenwerking van Zoetermeer met de Delftse elektriciteitsfabriek. Op 5 december 1917 werden de onderhandelingen beklonken met het ontsteken van de nieuwe elektrische straatverlichting in Zoetermeer en Zegwaart. In de Leidsche Courant stond twee dagen later het volgende over de nieuwe straatverlichting te lezen:

“Jammer dat de scherpe kou op St. Nicolaas-avond nu juist niet aanlokte om, langzaam voortwandeland, de elektrische straatverlichting in beide gemeenten te bewonderen. Een aardig gezicht is het, de lange reeks lampen te zien van de brug aan de Broekweg tot ver in het dorp. Ook in de verschillende winkels maakt het licht een goed effect en vooral de winkel van den heer Banmeier (Baxmeier, red.) munt uit door een gelijkmatige, niet al te sterke verlichting. Van een surprise kon begrijpelijkwijze niet worden gesproken, wel, in zeker opzicht, van een geschenk, als men het gemak en het gerief en daarbij het enorme verschil in prijs met de vroegere gasverlichting in aanmerking neemt.”

De boerderijen buiten het dorp moesten zich nog even behelpen. Pas na de oorlog werden zij aangesloten op het elektriciteitsnet.

Overtuig uw relaties met professioneel beeld: zakelijk portret, werkproces, natuur, producten en vastgoed. Eigen luchtfotografie-vergunning.

energie in beeld
ardito

Meer weten? Kijk op www.ardito.nl
Ardito Fotografie - 079-3436003
info@ardito.nl

Het leven ging gewoon door

Welbeschouwd gebeurde er tijdens de Eerste Wereldoorlog weinig in het tweelingdorp Zoetermeer-Zegwaard. Ja, de boeren moesten hun producten verkopen voor vastgestelde prijzen en de huismoeders konden hun dagelijkse boodschappen alleen verkrijgen via de distributiebonnen en broodkaarten. En ja, in beide dorpen verbleven Belgische vluchtelingen en waren mannen en jongens opgeroepen voor de mobilisatie, maar verder? Er was geen sprake van grote vluchtelingenstromen, doden onder de burgers vanwege verkeerd afgeworpen bommen, geen familieleden die de dood op zee hadden gevonden door torpedo's of mijnen, nauwelijks ingekwartierde soldaten en geen hongeropstanden of veel slachtoffers door de Spaanse Griep. Het waren in vergelijking met de wereldoorlog kleine beslommeringen die de dorpen bezighielden. Maar hierin vormden zij geen uitzondering. Het leven in Nederland ging tot 1917 min of meer z'n gewone gang. Daarna werd de oorlog pas echt voelbaar, vooral in de maag en de koude botten vanwege gebrek aan brandstof. Gelukkig maar, want hoe anders had dit verhaal eruit gezien als de Duitsers wel hadden besloten door Zuid-Limburg richting Parijs te trekken. Dan zou het verhaal van Zoetermeer en Zegwaard heel anders zijn geweest.

Noten

1. A. Staarman, *Verre van Vredig. Nederland tijdens de Eerste Wereldoorlog 1914-1918* (Delft 2004) 13
2. P. Moeyes, *Buiten Schot. Nederland tijdens de Eerste Wereldoorlog 1914-1918* (Amsterdam 2005) 58
3. F. Snapper, 'De bedreiging door Duitsland van Nederland in de Eerste Wereldoorlog', in J.H.J. Andriessen, M. Ros en P. Pierik (red.), *De Grote Oorlog – kroniek 1914-1918. Essays over de Eerste Wereldoorlog, deel 1* (Soesterberg 2002) 284-302, 292
4. A. van der Woud, *Koninkrijk vol sloppen. Achterbuurten en vuil in de negentiende eeuw* (Amsterdam 2010) 161
5. Gemeentearchief Zoetermeer (GAZ), Archief 3 Gemeente Zegwaard 1811 – 1935, nr. 63
6. 'Mond- en klauwzeer', in *Nieuwe Rotterdamsche Courant* (18 februari 1915)

HENNEKEN BV

Professionele verhuizers van huis uit.

- Particuliere verhuizingen
- Kantoor- en bedrijfsverhuizingen
- Nationale- en internationale verhuizingen
- Verhuishwinkel
- Verwarmde en beveiligde inboedel-/archiefofslag

Goudstraat 51
2718 RD Zoetermeer
Telefoon: +31 (0)79-361 13 68
E-mail: info@henneken.nl
Internet: www.henneken.nl

 **ERKENDE
VERHUIZERS**

"Meisjes van Nutricia"

Ria Moers-de Vree

Toen ik een meisje van 16 jaar was vonden mijn ouders het voor mij tijd worden om eens naar een baan uit te kijken. Ik had de schooltijd achter de rug. De eerste twee jaar doorgebracht op de kleuterschool in Den Helder en vanaf 1940 bij de nonnetjes op de lagere rooms-katholieke meisjesschool in Zoetermeer. Voor een vervolgopleiding ging ik naar de Industrieschool aan de Voorstraat in Delft. Omdat wij op de J.L. van Rijweg woonden ging ik op de fiets via het pad van Van Eck halverwege de Voorweg naar Nootdorp waar ik een medescholiere ophaalde. In die tijd kon je de Rijksweg nog gewoon oversteken, je hoefde alleen maar even goed naar links en naar rechts te kijken. Bij de onbewaakte spoorwegovergang fietste ik dan richting de Dorpsstraat in Nootdorp naar de interieurwinkel van Van der Goes om Tonnie op te halen. Dit was waarschijnlijk familie van de Zoetermeerse familie Van der Goes die een zaak in Zoetermeer had. Samen fietsten Tonnie en ik via de Brasserskade naar de Industrieschool aan de Voorstraat in Delft.

Solliciteren

De school heb ik niet helemaal afgemaakt, want ik ben thuisgekomen om voor ons gezin te zorgen omdat mijn moeder in het ziekenhuis werd opgenomen. Ik moest toen zorgen voor mijn vader, mijn broer Jaap die twee jaar jonger was dan ik en mijn zusje Anneke, een nakomertje die twee jaar was en nog volop verzorging nodig had. Nadat mijn moeder hersteld was, heb ik nog even gewerkt in de winkel van bakker Jongerius die toen een filiaal van Jamin had. Maar dat was tijdelijk, dus moest ik op zoek naar ander werk. Winkeljuffrouw of ergens op kantoor. Het liefst een kantoorbaantje, waarom weet ik eigenlijk niet, maar wel in Zoetermeer waar ik gewoon op de fiets naar toe kon gaan. Bij Nutricia had ik mijn eerste sollicitatiegesprek in de kamer van meneer Lichtenberg, hoofd van de bedrijfsadministratie. Er was een plaatsje, maar wat het werk precies inhield wist ik toen nog niet. Mijn salaris begon met ongeveer veertig gulden in de maand, daar ben ik op 20 november 1950 voor gaan werken.

Afdeling bedrijfsadministratie

Ik kwam zoals gezegd terecht op de afdeling bedrijfsadministratie waar ons werk voornamelijk bestond uit het inboeken van de leveranties zoals chocomel en koffiemelk en niet te vergeten de zuivelvoeding Olvarit die geleverd werd aan grossierderijen en ziekenhuizen. Onze afdelingschef was de heer P. van der Heijden. Hij was getrouwd met Ina Havenaar die uit Zoetermeer kwam, om precies te zijn van de Vlamingstraat. Haar vader had daar een sigarenzaak. Op

De factuureerafdeling rond 1951. V.l.n.r. Corry en Nol Rademaker, chef Aad van der Enden, Annie Rietkerk. (Coll. R. Moers-de Vree)

verschillende afdelingen in ons kantoor waren veel Zoetermeeders werkzaam. Om een paar namen te noemen van mensen die in Zoetermeer woonden: Jaap van der Tas, Wim Mets, Koos Rozenboom, Jaap Klopogge, de dames Westhoek, Gerarda van Stein, Jos Heemskerk en Jeanne Arkensteijn. Uit Berkel kwamen Annie Molenaar en Jopie van Wijk op de fiets naar kantoor. Als het in de winter erg koud was kwam Jopie op de fiets met een lange broek naar kantoor.

Maar de gedragsregels voor kantoor waren in begin jaren '50 wel anders dan tegenwoordig. Op kantoor zitten met een lange broek was in die tijd voor vrouwen niet toegestaan. Dus Jopie moest na binnenkomst regelrecht naar de garderobe om haar lange broek uit te doen en een nette rok aan te trekken. Ook voor de heren waren er kledingvoorschriften. Zij waren verplicht om een stropdas te dragen. Het is weleens gebeurd dat iemand naar huis moest om een stropdas om te doen ondanks dat het hartje zomer was. De directeur van Nutricia was in die tijd Mr. Jan van der Hagen. Hij nam het stokje over van directeur C.J.W. Hodes, die in 1943 een attaque kreeg.

Werkzaamheden

Mijn werkdag zag er als volgt uit: om negen uur begon ons kantoorleven. Allereerst naar de garderobe en daar even een praatje maken met de andere medewerkers, want op kantoor heerste er nog discipline. Gezellig met elkaar praten was er niet bij. De bureaus stonden twee aan twee achter elkaar, zoals in een schoolklas, met helemaal vooraan de afdelingschef die met zijn gezicht naar ons toe zat en ons goed in de gaten kon houden. Als we naar het toilet moesten, dan mocht dat zonder te vragen, maar hij hield wel de tijd in de gaten en als het te lang naar zijn zin duurde zei hij er wel wat van. De bedrijfsadministratie bestond uit afleveringsbonnen nakijken en uitrekenen en inboeken wat er op de factuur moest komen. Dat rekenwerk deden we met een Contex telmachine, een eenvoudig apparaat waarmee je alleen kon optellen en aftrekken. Om tien uur werd er koffie rondgebracht door Nel Bazuin de koffieuffrouw; zij woonde aan de Katwijkerlaan. In de lunchpauze die drie kwartier duurde gingen we in de winter naar de kantoorcantine die langs het fietspad richting Gouda lag. In de zomer met mooi weer liepen we naar de berm bij de afslag van de Rijksweg uit Den Haag en in de berm heerlijk in de zon aten we ons brood op. Wij zaten er met een heel groepje en dat was een gezellige onderbreking.

Ria de Vree en Elly van Leeuwe in de lunchpauze op de Rijksweg bij Nutricia, 1952.
(Coll. R. Moers-de Vree)

Op kantoor gingen we later weer verder met onze werkzaamheden, het inboeken van de leveranties. Het gebeurde wel eens dat er een verschil was in de berekeningen want alle bedragen moesten opgeteld horizontaal en vertikaal met elkaar kloppen en dan moest je de fout opzoeken. Dat was heel vervelend werk want het ging soms maar om een paar centen, maar de fout moest er uit. Dat vonden we een akelig werk! Het toezicht houden was het werk van de afdelingschef en boven hem de heer Lochtenberg die een apart kamertje had. In die tijd hadden we geen muziek op de afdeling maar er werd wel gerookt, dat was toen heel normaal. In de winter begonnen we 's morgens om negen uur met neonlicht aan en als we 's avonds om half zes naar huis gingen waren nog steeds de lampen aan. Dat ging op de andere afdelingen ook zo. Veel contact met die andere afdelingen had je niet, behalve als het met het werk te maken had.

50-jarig bestaan

Op 31 januari 1901 werd N.V. Nutricia opgericht en op 31 januari 1951 bestond het bedrijf dus vijftig jaar. Dat werd groots gevierd in de Rivierhal van Diergaarde Blijdorp te Rotterdam. Ik was nog maar een paar maanden in dienst en viel met mijn neus in de boter dat ik mocht deelnemen aan het feest. Met bussen gingen we vanaf Nutricia in optocht naar Rotterdam. Iedereen was op zijn paasbest gekleed. Het feest begon om elf uur 's morgens met koffie en gebak en om twaalf uur een lunch. Tussen één en twee uur was er het officiële gedeelte met aanbidding van het geschenk van het personeel aan de directie. Het geschenk was een tableau en het hing daarna zover ik me kan herinneren in de hal beneden. Ook is er toen een lied gezongen door het personeel op de wijze van 'Kleine Greetje uit de polder'. Om half drie begon het variété programma met bekende artiesten van toen, o.a. Cees de Lange (conferencier), de Wama's (parodisten) en de Pico's (accordeonspelers).

Tijdens de theepauze was er muziek van de Nutriciaband. De namen van de bandspelers zijn bekend: onder andere Niek van den Brink achter de piano, Eldert van Leeuwe trompet, Jo de Hertog trombone en Koos van Vuuren. Hij had volgens mij geen instrument en er waren ook nog een paar spelers uit Den Haag. Na het borreluurtje was er om half zeven een groots diner. Daarna vanaf negen uur een feestavond met een bal na. Zo iets was voor ons jonge meiden een belevenis, in die tijd was je niets gewend. Moe en voldaan gingen we om elf uur met bussen richting Zoetermeer.

Het tableau

Het tableau is vervaardigd uit zandsteen en bevat de vermelding "Van het gezamenlijk personeel aan de directie Zoetermeer - Cuijk 1901-1951". Deze herinneringsplaat werd op 1 februari 1951 door de toenmalige procuratiehouder, de heer H.D. Raymans, namens het personeel aan de directie aangeboden

ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van Nutricia. Veel Nutricianen zullen zich het feest weten te herinneren dat georganiseerd was voor het gezamenlijk personeel van Cuijk en Zoetermeer in Diergaarde Blijdorp. Wat velen echter wellicht niet weten is de interessante symbolische betekenis van dit wandplateau. De basis wordt gevormd door een melkstroom (de voornaamste grondstof die door Nutricia wordt verwerkt) lopende van een melkbus ter linkerzijde naar een melkbus ter rechterzijde. Onder deze melkstroom vindt men dan, tussen de vertikaal geplaatste jaartallen 1901 (links) en 1951 (rechts) de zin “Van het

Kantoorpersoneel van Nutricia 1954. Achteraan v.l.n.r.: Thea Westhoek, Jeanne Arkensteijn, Jos Heemskerk, Annie of Thea Lexmond. Vooraan: Aadjie Vermeer, Eefje Molenaar, Annie Burgers, Jopie van Wijk, Ria de Vree. (Coll. R. Moers-de Vree)

gezamenlijk personeel aan de directie - Zoetermeer - Cuijk” en de naam van de (inmiddels overleden) kunstenaar, die het tableau vervaardigde: J. van Lunteren. Boven de basis melkstroom ziet men - geheel aan de linkerzijde - een gedeelte van de wereldbol, waarop een vrouwenfiguur met een kind in de armen. Daarboven een stralen schietende zon. Het is duidelijk dat met deze gehele voorstelling de vruchtbaarheid wordt gesymboliseerd met de zon die groeikracht geeft.

In het midden boven de melkstroom ziet men dan naast elkaar een stapeling van dozen, blikken, flessen en zakken, waarmee de andere grondstoffen en materialen worden aangeduid die in het bedrijf worden gebruikt en verwerkt. Ter rechterzijde hiervan, enigszins uit het midden, vinden we een groot vliegwiel, de energie weergevende, en een platenpasteur, die de bewerking van de melk symboliseert. Vanuit deze pasteur komt een melkstroom, die de aan de rechterkant van het plateau, vertikaal de geplaatste naam Nutricia geheel omgeeft. Een laatste voorstelling ziet men nog in het midden op de achtergrond, namelijk in een voorstelling verweven esculaapteken en het handelssymbool. Hiermede worden dus de wetenschappelijke en de commerciële kant van Nutricia aangeduid.

Hersengymnastiek

In 1952 was er een uitje georganiseerd voor het kantoor- en laboratoriumpersoneel. Men kon zich opgeven om mee te doen met de radioquiz 'Hersengymnastiek' onder leiding van Jan Boots en Jan van Herpen. Deze quiz werd gehouden in een studio in Hilversum. Verschillende collega's van kantoor en van het laboratoriumpersoneel hadden zich hier voor opgegeven. De achterste twee rijen waren toeschouwers waar ik bij was. Op de eerste rij zaten de quizdeelnemers met als eerste op de rij de heer Van 't Veer, hoofd van de exportadministratie. Er moesten vragen beantwoord worden van allerlei aard. Als ik naar de foto's kijk staat Meinte Meinsma jr. voor de microfoon om een vraag te beantwoorden. Tegenover ons zat de tegenpartij. Volgens mij was dat personeel van een chocoladefabriek. Wie de quiz gewonnen heeft is me niet bijgebleven. Na afloop kregen we een rondleiding door de studio in Hilversum. Tijdens de quiz zijn er foto's gemaakt, maar ook na afloop is op de trap een foto gemaakt van al het personeel dat aanwezig was.

In datzelfde jaar kreeg ik een ongelukje, ik viel en brak mijn knie. Voorlopig was ik uitgewerkt en mijn knie ging voor tien weken in het gips. Nadat het gips er af was begon de therapie door masseuse mevrouw Bitter die ook mevrouw Van Rij, onze buurvrouw, onder behandeling had. Bij binnenkomst in de hal voorbij de receptie was een klein spreekkamertje, dat twee keer in de week gebruikt mocht worden voor oefeningen en massage. Ook traplopen hoorde daar bij en dat gebeurde op de stenen trap naar de eerste etage. Af en toe moesten we even opzij om personeel te laten passeren. Ik vraag me af of dat in deze tijd nog zou kunnen. Als ik terugkijk kan ik zeggen: wat kon alles toen goed geregeld worden!

Watersnoodramp

In de nacht van 31 januari op 1 februari in 1953 zijn er in Zeeland en Zuid-Holland tijdens de stormvloed veel dijken doorgebroken, waarbij meer dan 1.800 volwassenen en kinderen het leven hebben verloren. Dit bericht kwam via de radio in de kantine van Nutricia binnen tijdens de lunch. De kantine lag langs het fietspad richting Gouda tegenover een klein tunneltje dat gebruikt werd om goederen die met de goederentrein op de losplaats van het station aankamen naar Nutricia en verschillende andere bedrijven te brengen.

Op een oproep van Nutricia aan hun medewerkers om te gaan helpen met het reddingswerk in de omgeving van Oud-Beijerland is naar mijn weten door twee mensen van het kantoorpersoneel gereageerd. Dat waren Jaap van der Tas en Quirinus Westhoek. Zij kregen na afloop van burgemeester Vernède hiervoor een bedankbrief. Ongetwijfeld zullen ook nog andere werknemers van Nutricia en inwoners van onze gemeente aan de oproep gehoor hebben gegeven, maar daar staan mij geen namen meer van bij.

Dit waren mijn werkzame jaren bij Nutricia, waar ik met plezier op terugkijk!

Kantoor bij Nutricia, ca. 1952. Vooraan v.l.n.r. Thea Westhoek, Annie Molenaar, Jaap Kloprogge; daarachter Ria de Vree en Jos Heemskerk. (Coll. R. Moers-de Vree)

De ambtsketens van de burgemeesters van Zoetermeer en Zegwaart

Ronald Grootveld

In 2013 kwam de ambtsketen van de burgemeester van Zegwaart na een afwezigheid van 75 jaar weer terug naar Zoetermeer. Een goede aanleiding om de geschiedenis van de keten uit te zoeken. Eigenlijk de ketens, want de burgemeesters van Zoetermeer en Zegwaart hadden ieder hun eigen keten en Zoetermeer kreeg er in 1980 één bij.

Onderscheidingsteken

Vanouds waren officiële functionarissen herkenbaar aan hun kleding, hoofddeksels en versierselen zoals ketens, staven, sabels en penningen. Koning Willem I trachtte in het begin van de 19e eeuw eenheid te brengen in de Nederlanden, die inmiddels tot één staat waren gesmeed. Bij Koninklijk Besluit werd dan ook in 1824 bepaald dat burgemeesters een ambtskostuum dienden te dragen, aan te schaffen op persoonlijke kosten maar dat gold niet voor de minder draagkrachtig geachte burgemeesters op het platteland.

Voorzitter Bert van Eken ontvangt namens het Historisch Genootschap Oud Soetermeer de ambtsketen uit handen van de familie Rutgers. (Foto: Jan van Es)

Die laatsten waren bevoegd om als zij in functie waren “een onderscheidend teeken van hunne waardigheid te dragen, hetwelk zal bestaan in eenen penning, waarop aan de eene zijde het wapen van het Rijk en aan de andere de naam van de gemeente gegrift is. Deze penning zal aan een breed oranje lint om den hals gedragen worden.”

Een penning aan een oranje lint dus, voorzien van het Rijkswapen en de naam van de gemeente. We weten niet of de burgemeesters van Zoetermeer en Zegwaart die ook gedragen hebben. Anders werd dat in 1851, toen de gemeentewet bepaalde dat elke burgemeester een onderscheidingsteken zou moeten dragen: “Hij draagt de onderscheidingsteeken, door Ons te bepalen (...)evenals de gelegenheden waarbij deze worden gedragen.” Ons was toen koning Willem III, die bij Koninklijk Besluit van 16 november 1852 gedetailleerd het volgende vaststelde:

“De onderscheidingsteeken, door den burgemeester te dragen, bestaan in een zilveren penning, hebbende eene middellijn van veertig strepen en vertoonende aan de eene zijde het wapen des Rijks, aan de andere dat der gemeente, of, zoo de gemeente geen wapen heeft, den naam der gemeente; de penning hangende op de borst, hetzij aan eene zilveren keten, hetzij aan een oranje zijden lint; de keten of het lint op beide schouders aan den rok of het opperkleed vastgebecht.”

De burgemeester moest het onderscheidingsteken dragen bij het voorzitten van de gemeenteraad, het optreden namens de gemeente en bij het handhaven van de openbare orde. Bij zijn afwezigheid mocht een vervanger het dragen.

De penning aan de ambtsketen met het Rijkswapen en dat van Zegwaart.

Deze regeling was natuurlijk niet zo maar tot stand gekomen. Minister van Binnenlandse Zaken was destijds R. Thorbecke en hij polste de provinciebesturen over de uitvoering. Ook was advies van de Raad van State nodig. De meeste provincies gaven de voorkeur aan een penning boven de ook voorgestelde sjerp: *“de penning is eenvoudiger en achtbaarder dan de sjerp”*. Thorbecke voegde daaraan toe: *“dat de penning van zilver zij en aan een keten van hetzelfde metaal gedragen werd, gelijk vroeger hier te lande plagt te geschieden, zou mijns inziens met de waardigheid van het ambt van burgemeester strooken.”*

Ambtsketen van Zegwaart, 19e eeuw.

De Raad van State meende dat een zilveren keten te duur zou zijn en gaf de voorkeur aan een lint: *“Het oranje zijden lint is daarentegen minder kostbaar, is even achtbaar, strookt niet minder met de waardigheid van burgemeester's ambt dan de ketting; men is er in Nederland aan gehecht en gewend.”* Uiteindelijk kwamen beide mogelijkheden in het KB terecht maar in de praktijk won Thorbecke. De meeste burgemeesters (toen zo'n 800) zouden voor een zilveren keten kiezen, dat was toch chiquer.

Vervolgens kwam natuurlijk de “wie moet dat betalen”-vraag aan de orde. Ook hier bemoeide Thorbecke zich mee. Het was niet vanzelfsprekend dat de gemeenten ertoe zouden overgaan een onderscheidingsteken aan te schaffen. Zij waren daartoe - volgens andere regelingen op het gebied van de gemeentelijke financiën - niet verplicht. *“Ik zou het hoogst wenschelijk achten”*, zo schreef Thorbecke, *“dat elke gemeente zich die teekenen, welke dan vervolgens haar eigendom zouden blijven, aanschafte”*.

Het onderscheidingsteken was namelijk bedoeld voor de burgemeester in functie en niet als persoon. Hij achtte het gevaar aanwezig dat armlastige gemeenten hun toch al karig beloonde burgemeester zouden verplichten het teken uit eigen zak aan te schaffen. Een extra argument was de bepaling dat de vervanger van de burgemeester het teken ook moest dragen en het daardoor te meer een gemeentelijke zaak was.

De ambtsketen van Zoetermeer uit 1853.

De eerste keten van Zoetermeer

Al een maand na de publicatie van het KB besloot de Zoetermeerse gemeenteraad op 22 december 1852 een onderscheidingsteken voor de burgemeester aan te schaffen. Juist die zomer was mr. C.W. Hubrecht hier tot burgemeester benoemd. Hij was advocaat in Leiden en bleef daar ook wonen omdat er in Zoetermeer geen geschikt huis voor hem zou zijn.

Hij stelde prijs op enig uiterlijk vertoon want de raad besloot de penning voor de burgemeester bij de Rijks Munt te laten vervaardigen en de burgemeester zou zelf de zilveren ketting of keten verzorgen. Twee maanden later blijkt de penning 10 gulden te kosten en de ketting 15 gulden. Het noemen van de bedragen in de notulen suggereert dat de gemeente zowel de penning als de keten heeft betaald.

De keten met penning die in 1853 is aangeschaft, is zeer waarschijnlijk de ambtsketen die de burgemeester van Zoetermeer tot 1980 gebruikte en die nu nog als reserve in het kantoor van de burgemeester wordt bewaard. De penning vertoont inderdaad zowel het Rijkswapen als het gemeentewapen. Omdat de zilvermerken bijzonder lastig te lezen zijn, is het moeilijk de keten en de penning te dateren. De oudste foto met deze ambtsketen in functie dateert pas uit 1935. De leeuwen in het Rijkswapen zijn echter op typisch 19e-eeuwse wijze vormgegeven: ze kijken de toeschouwer aan en zijn gekroond. In 1907 verloren de Rijksleeuwen hun kroon bij een aanpassing van het Rijkswapen en draaiden hun koppen naar het schild. De schakelketting komt als model niet voor in het standaardwerk van mw. Ter Molen (1979), hetgeen de aanschaf door de burgemeester destijds bij een hem bekende zilversmid ondersteunt. Het feit dat altijd zorgvuldig met dit onderscheidingsteken zal zijn omgesprongen, leidt tot de conclusie dat de burgemeester van Zoetermeer nog steeds over de ambtsketen van 1853 kan beschikken.

De ambtsketen van Zegwaard

Ook in de gemeente Zegwaard moet het KB van 1852 zijn binnengekomen. Uit de notulen van de gemeenteraad blijkt echter niets van een aanschaf van een onderscheidingsteken voor de destijds zittende burgemeester H.A. de Vijver. Toch moet de keten op enig moment zijn aangeschaft want op een foto van de gemeenteraad uit circa 1910 prijkt hij om de hals van burgemeester Bos. De keten heeft kenmerkende schakels voorzien van een wafelpatroon, een model dat al in 1852 voorkomt. Een geliefd model want Ter Molen noemt maar liefst 32 gemeenten met dezelfde keten, waaronder Boskoop, Hof van Delft, Leiden, De Lier, Monster, Nootdorp, Pijnacker, Vrijenban en aanvankelijk Rotterdam. De keten is nog lang geproduceerd, ook voor de gemeente Noordoostpolder bijvoorbeeld. De penning vertoont zoals het hoort het Rijkswapen en het gemeentewapen. Ook hier is het Rijkswapen voorzien van aanzienlijke gekroonde leeuwen, die rond 1880/1890 uit de mode raakten. De keten zal dus zeker uit de 19e eeuw dateren. Hij bevat geen zilvermerken, wat vreemd is, want het KB is duidelijk over het metaal: zilver. Zou de gemeente zich hebben beholpen met Berlijns zilver, ook wel hotelzilver of alpaca genoemd?

Zoals bekend bestond Zoetermeer voor 1935 uit twee gemeenten: Zoetermeer en Zegwaard, met allebei een gemeenteraad en allebei een burgemeester. Vaak was dat wel dezelfde persoon. Al eeuwenlang leefden de dorpen naast elkaar en in het midden van de 19e eeuw werden de eerste serieuze pogingen ondernomen om de gemeenten samen te voegen. Zoetermeer protesteerde met succes, want Zegwaard zou armer zijn. In de jaren twintig drongen Provinciale Staten steeds meer op samenvoeging aan maar burgemeester Bos van Zoetermeer EN Zegwaard, kreeg er de handen niet voor op elkaar. Toen hij plotseling overleed in 1931 kwam er een opening: ir. L.R. Middelberg werd als burgemeester van beide gemeenten benoemd. Hij was als ingenieur de wereld afgereisd maar mogelijk nog nooit in Zoetermeer geweest. Met zijn zachtmoedige maar zakelijke aanpak schreef hij snel een rapport over de wenselijkheid van vereniging en op 1 mei 1935 was het zover: Zegwaard en Zoetermeer werden samengevoegd. De gemeentenaam Zegwaard verdween officieel en de burgemeesterszetel ook. Toen was er natuurlijk een ambtsketen over! Hij lag enkele jaren in een donkere la totdat burgemeester Middelberg naar Ede vertrok. In 1938 besloot de gemeenteraad de keten van Zegwaard aan hem te schenken, als bewijs van waardering voor zijn gedane werk. De keten bleef in de familie en na enig speurwerk bleek hij in 2013 in het bezit te zijn van de jongste dochter van de burgemeester, mevrouw Anna Rutgers-Middelberg. Zij verklaarde zich direct bereid dit voor de geschiedenis van Zoetermeer-Zegwaard belangrijke object naar Zoetermeer te laten terugkeren. In 2014 schonk de familie Rutgers de keten aan het Historisch Genootschap. Na een restauratie door mevrouw Van Eken kon de ambtsketen worden tentoongesteld in het Stadsmuseum Zoetermeer.

Een nieuwe ambtsketen

In de jaren dat Zoetermeer explosief groeide, deed makelaar en vastgoed-ondernemer T. Hopman goede zaken. Zijn woningbeheeronderneming Hopman Groep wilde de in die jaren gegroeide band met het gemeentebestuur graag ondersteunen. Beide partijen hadden immers gezamenlijk aan de stad gebouwd. In 1979 stelde Hopman een bedrag van 10.000 gulden beschikbaar voor de aanschaf van een nieuwe ambtsketen voor de burgemeester, waarbij de schakels de onderlinge verbondenheid zouden symboliseren. De bestaande keten werd wel misprijzend de hondenketting genoemd, de schakels zouden dun zijn

De sinds 1980 in gebruik zijnde ambtsketen van Zoetermeer.

en het geheel zou niet meer stroken met de waardigheid van de burgemeester. De toenmalige burgemeester H. Hoekstra had er wel oren naar, met voorbij gaan aan de respectabele ouderdom van de in gebruik zijnde keten. Ondanks aanvankelijke bezwaren van de progressieve partijen in de raad, aanvaarde de gemeente deze geste in januari 1980. De keten met penning werd vervaardigd door Koninklijke Begeer in Voorstoten. De hoofdschakel, waaraan de penning hangt, toont de skyline van de stad. De schakels bestaan om en om uit bouwstenen, die de groei van de stad symboliseren, en uit de meerbloemen uit het gemeentewapen, het symbool van Zoetermeer. De penning bevat uiteraard het gemeentewapen en het Rijkswapen. Op verzoek van een nieuwsgierige scholier werd de keten gewogen: de burgemeester heeft drie-en-een-half ons zilver om zijn edelachtbare nek hangen.

Bronnen

Gemeentearchief Zoetermeer (GAZ), Notulen gemeenteraad Zoetermeer 1852-1853

GAZ, Dossier verwerving ambtsketen (nr. 0000/1636) 1980

B. ter Molen-den Outer, Ambtsketens van burgemeesters in Nederland, 's-Gravenhage: Stichting Cultuurfonds Nederlandse Gemeenten, 1979

Reformatorisch Dagblad 12-1-1980

vers, vriendelijk, vakkundig

't Kaashuys

Miereakker 20
Reeuwijk
0182-300797
Dorpsstraat 103
Zoetermeer
079-3167616

Weydeland Kaas, buitenlandse kazen,
verse noten, olijven en tapenades, mooie wijnen
diverse specialiteiten

WITGOED SERVICE

D. den HOLLANDER v.o.f.

REPARATIE EN VERKOOP VAN:
WASMACHINES
WASDROGERS
KOELKASTEN
KOOK / BAKAPPARATUUR

Tel. 079 - 361 01 91
Lenastroom 2 - 2721 BT Zoetermeer
Fax 079 - 361 30 55

Regionale samenwerking

Onlangs is de website www.rijnlandgeschiedenis.nl gelanceerd. Op deze site laten historische verenigingen en instanties zien waar zij mee bezig zijn, in artikelen, nieuws en met een agenda. Zo kunnen geïnteresseerden bekijken wat er zoal in de regio op historisch gebied speelt en de verenigingen hebben een platform waar zij steeds meer met elkaar kunnen samenwerken, kennis uitwisselen en gezamenlijk erfgoedproblemen kunnen aanpakken.

Zoetermeer heeft altijd een sterke band gehad met het Rijnland. Enerzijds door haar afwatering binnen het hoogheemraadschap Rijnland en de scheepvaart, anderzijds ook door sterke economische banden met Leiden waar ook recht werd gesproken door de baljuw. Lange tijd was het Zoetermeerse nieuws vooral te vinden in de Leidsche Courant.

Reden genoeg om de website rijnlandgeschiedenis.nl eens te bekijken.

De adverteerders en de hierna genoemde bedrijven maken met hun steun de activiteiten van Oud Soetermeer mogelijk.

Van As Makelaardij bv

www.van_as.nl

Bouwmarkt De Bouwhof

www.bouwhof.com

Cammeraat IJzerwaren

Eerste Stationsstr. 48, tel. (079) 316 37 31

Carrosseriefabriek Joost Lamboo bv

www.lamboo.nl

Het Fluitschip historisch onderzoeks-
en adviesbureau, www.fluitschip.nl

Henneken Radio en TV

www.radiohenneken.nl

Schoenen Van Veen

Dorpsstraat 83, tel. (079) 316 31 65

Van der Slik Caravan Centrum

www.vanderslik.nl

Bode Scholten BV

www.bode-scholten.nl

Linthout Foto Video

www.fotolinthout.nl

Blomsma Print & Sign

www.blomsma.nl

Wilt u ook adverteren? Neem contact op met de penningmeester:
penningmeester@oudsoetermeer.nl

Uitnodiging

Wij nodigen u, als lezer van het 't Seghen Waert uit om met twee personen onze nieuwe lunchkaart uit te proberen. Kom een keer bij ons lunchen en u 'reken' maar een lunchgerecht af*.

Is dat niet mooi?

Lunchbon

The Old Pal

Oostwaarts 4

Stadshart Zoetermeer

079 342 58 55

www.theoldpal.nl

* het duunste gerecht wordt in rekening gebracht.
Consumpties zijn uitgesloten van deze actie

Deze bon is geldig tot 31 december 2014

VERENIGINGSNIEUWS

Van de voorzitter

Een prachtige nazomer eindigde vorige maand. Ik schrijf dit op zo 'n overgangsdag en morgen geldt code oranje en misschien zelfs code rood. We moeten alert zijn.

Dat geldt ook voor onze vereniging op het gebied van de huisvesting. Samen met het museum omarmen we nog steeds het eerste plan om in de tuin van het Oude Huis extra ruimte aan te bouwen. Duidelijk is geworden, dat de politiek niet staat te juichen voor onze plannen. Het college komt in november met hun plannen naar de gemeenteraad. Daarin spelen Stadsmuseum, Terra en HGOS een rol. We hopen op enige duidelijkheid van de kant van de gemeente. We wachten de plannen van de gemeente toch maar eerst af, maar blijven alert. Code oranje dus!

Tijdens het Historisch Festival eind september presenteerde Geert Konert het boek "Zoetermeer en Zegwaard tijdens het beleg en ontzet van Leiden", uitgegeven door het HGOS. Het boek beschrijft de strijd in 1574, uitmondend in de Slag bij Zoetermeer en het ontzet van Leiden. Een aanrader!

Tijdens de ledenvergadering van 1 oktober hebben we duidelijk gemaakt, dat we ons een half jaar de tijd gunnen om een nieuwe penningmeester te vinden als opvolging van Fred Frankhuizen en Martin van Veen. Dus als u interesse heeft en een gesprek met het bestuur wil aangaan, laat u horen! Code oranje!

De Commissie Historisch Erfgoed (CHE) kan versterking gebruiken. Zij volgt met een kritisch oog de bouwplannen aan de Voorweg Noord, Voorweg Zuid (het Buitenbeest) en diverse andere plaatsen met een historisch karakter. Onlangs werden we door de gemeente uitgenodigd om mee te denken bij de ontwikkeling van de historische linten in Zoetermeer, te beginnen met de Voorweg. In 2015 staan we voor diverse uitdagingen. Vol enthousiasme gaan we die aan en dat doen we graag samen met u. Wees alert, code oranje!

Bert van Eken

Zoetermeer in 1574

In het begin van de Tachtigjarige Oorlog trokken verschillende legerstroepen rond, vaak bestaande uit Waalse, Duitse en Engelse huurlingen. Afwisselend wapperde het oranje-blanje-bleu van de Geuzen of de vlag van de Spaanse troepen. De soldaten met aanhang werden bij de plattelandsbewoners ingekwartierd. Plunderingen waren aan de orde van de dag, hoewel Willem van Oranje probeerde netjes voor kost en inwoning te betalen. In 1573 en 1574 belegerde Francisco de Valdez het in Holland strategisch gelegen Leiden. De dorpen Zoetermeer en Zegwaart behoorden tot de buitenste Spaanse linies. Oranje en zijn strijdmachten waren te land niet sterk genoeg maar op het water wisten de Geuzen overwinningen te boeken. Daarop besloot men heel onhollands de dijken van de Maas en de IJssel door te steken. Honderden kleine geuzenschepen voeren over land naar Leiden. Bij de Zoetermeerse Voorweg volgde op 17 september 1574 een slag met Spaanse troepen, maar de Geuzen konden de weg niet veroveren. Via een omweg door de Zegwaartseweg heen wisten de Geuzen uiteindelijk de Spaanse linies te doorbreken en Leiden te ontzetten. Vanaf die tijd wapperde het oranje-blanje-bleu weer van de torens in Leiden. Het omliggende platteland was echter verwoest. Al het land stond onder water. Sluizen, bruggen en dijken waren vernield. Huizen en kerken waren geplunderd en in brand gestoken en veel Zoetermeerders waren gevlucht, gedood of dakloos. Het duurde vele jaren voordat de schade weer was hersteld.

Over het ontzet van Leiden is veel geschreven, over de ontberingen op het platteland veel minder. Auteur Geert Konert heeft nu een boek gemaakt over de gebeurtenissen rondom Zoetermeer en de gevolgen van de strijd voor het dorp en het omliggende platteland, getiteld: 'Zoetermeer en Zegwaart tijdens het beleg en ontzet van Leiden'. 84 pagina's, harde kaft, honderd illustraties en in full-colour druk uitgevoerd.

Ieder lid van het Historisch Genootschap hoort dit boek in de boekenkast te hebben staan en een tweede exemplaar cadeau te geven aan familie of vrienden. Een geweldig decembergeschenk!

Dit prachtige boek is voor slechts 18,50 Euro verkrijgbaar: op woensdagmiddag in 't Oude Huis, Dorpsstraat 7-boven, van dinsdag t/m zondag ook bij het Stadsmuseum, de schoenwinkel van Van Veen Dorpsstraat 83, of via www.oudsoetermeer.nl, publicaties.

Moord in de Meerpolder

Onlangs is een boek van de Zoetermeerse schrijver en journalist Reinold Vugs verschenen over de geruchtmakende moord op Neeltje Hoogduin in november 1919. Zij werd dood gevonden op de rand van de Meerpolder in de buurt van de boerderij van Van Haastert waar zij al een jaar of vijf als dienstmeisje werkte. Als snel werd knecht Gerrit Baars opgepakt, maar het publiek wees ook naar haar werkgever. De roddels vlogen over een weer in het dorp. In 1920 vond de rechtszitting plaats en Gerrit werd wegens gebrek aan bewijs vrijgesproken.

Auteur Reinold Vugs heeft met grote vasthoudendheid alle informatie met een stofkam uitgeplozen en minutieus elk spoor gevolgd. Groot probleem echter was de vernietiging van de rechtbankdocumenten tijdens het bombardement op het Haagse Bezuidenhout in 1945. Hij moest het vooral doen met krantenberichten en verhalen van mensen. Desondanks heeft hij een zeer leesbaar boek geschreven over alle sporen naar de moordenaar op Neeltje, rijk geïllustreerd met foto's uit vooral de collectie van Oud Zoetermeer. Voor 15 Euro te koop bij boekhandel Haasbeek en via www.1boek.nl.

Activiteiten

Helaas heeft de activiteitencommissie dit jaar de excursies naar Plein 1813 en het Tollenshuis in Rijswijk moeten schrappen vanwege onvoldoende belangstelling. We vragen u daarom om met ideeën of voorstellen te komen. U kunt ze opgeven via activiteitencommissie@oudsoetermeer.nl, per brief Dorpsstraat 7, 2712 AB, of telefonisch 079 351 70 47. Met uw ideeën kunnen we dan rekening houden bij het opstellen van het programma voor 2015.

Maandag 16 maart 2015

Lezing/filmavond met als thema: het gasfittershuisje en de watergemalen.

Locatie: 't Centrum, Frans Halsstraat 1, Zoetermeer. Aanvang 20.00 uur.

Kosten: 5 Euro voor leden 3 Euro. Reserveren is noodzakelijk.

U kunt zich opgeven bij mevrouw F. Brandhorst, telefoon 079-351 70 47, of via activiteitencommissie@oudsoetermeer.nl. De activiteiten treft u ook aan op www.oudsoetermeer.nl.

Nieuwe leden

We heten de volgende nieuwe leden van harte welkom:

M.J.E. Arkensteijn-Hugens, Zoetermeer	R. Ottens, Zoetermeer
P. Bankeman, Zoetermeer	G. Rutgers, Zoetermeer
C.A.J. Bolleboom, Pernis	M.A.C. Sipkes-Nouwens, Zoetermeer
P. Bos, Zoetermeer	C.P.M. Smits-Touw, Zoetermeer
A. Bouter, Zoetermeer	M.C.M. Teunissen, Zoetermeer
J.F. Hoogenboom, Zoetermeer	M.J. Verhoeve, Zoetermeer
C. Huurman, Zoetermeer	J.A.T. Vollebregt, Zoetermeer
K. van der Kolk-van Reeuwijk, Zoetermeer	M.C. Voskamp, Emmen
J. Kramer, Zoetermeer	A. van Wijngaarden-Blazer, Zoetermeer
I. Kranenburg, Zoetermeer	

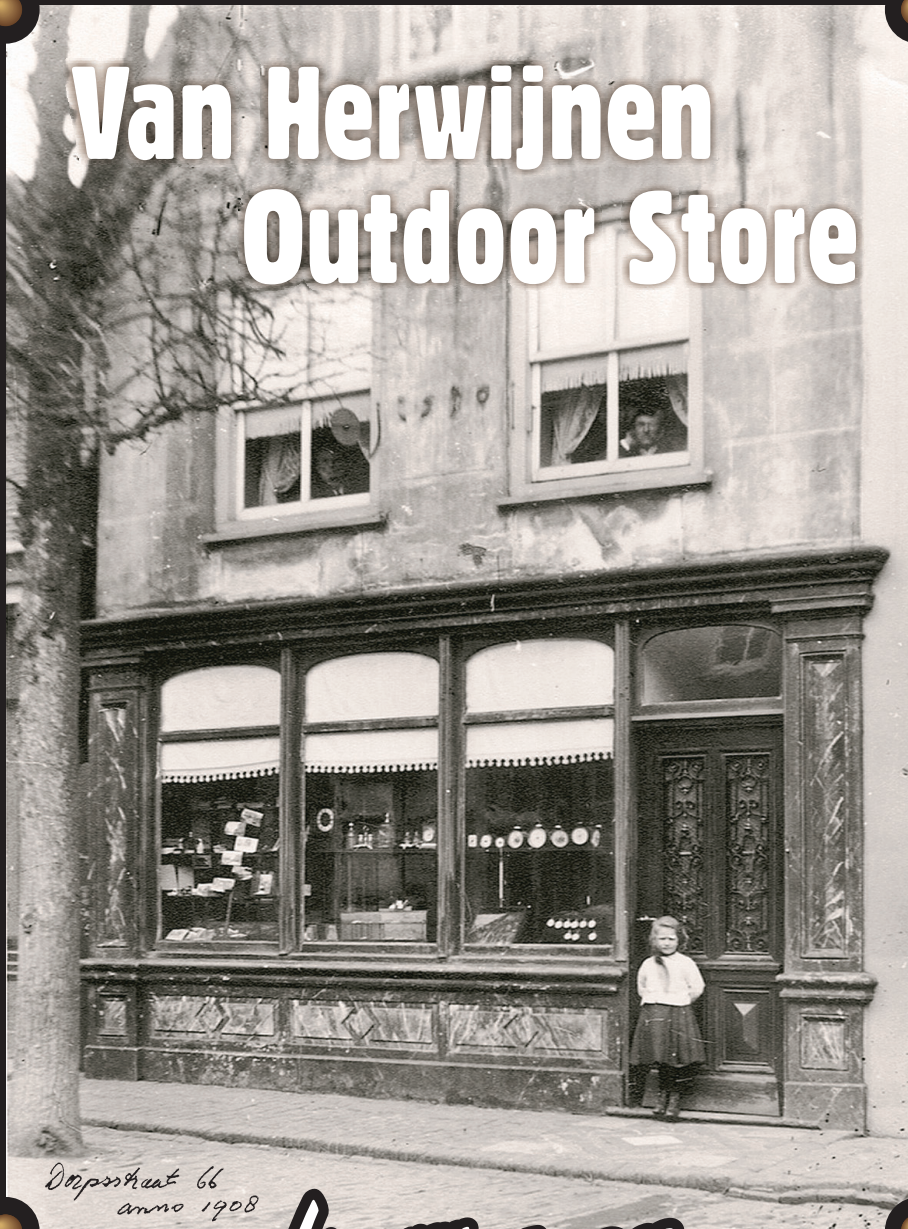
Aanmelden als lid kan via onze website www.oudsoetermeer.nl of per post via Dorpsstraat 7, 2712 AB Zoetermeer. Vermeld uw naam, adres en geboortedatum en of u zich opgeeft als lid, jeuglid (tot 18 jaar) of gezinslid (tweede op hetzelfde adres).

Drs. Jan van der Spekprijs 2015

Om de twee jaar reikt het Historisch Genootschap de drs. Jan van der Spekprijs uit aan een persoon of instelling die zich op bijzondere wijze heeft ingespannen voor het behoud van het cultureel-historisch erfgoed in Zoetermeer en omstreken. Vanaf 2002 ging de prijs achtereenvolgens naar dhr. Van den Heuvel van boerderij Voorzorg aan de Voorweg, dhr. Sluiter (Dorpsstraat 111) en de eigenaren van Huize Nabij aan de Stationsstraat. In 2009 werd de prijs uitgereikt aan mw. Koopmans (ambtenaar monumentenzorg) en in 2013 aan de beheerders van het Thomashuis en De Herbergier, Zegwaartseweg 66/66a.

De Commissie Historisch Erfgoed maakt nu een lijst voor de uitverkiezing in maart. Mocht u die ene geweldige persoon of instelling willen nomineren, dan kunt u dat doen via che@oudsoetermeer.nl, of per post: HGOS/CHE, Dorpsstraat 7, 2712 AB.

Van Herwijnen Outdoor Store

*Dorpsstraat 66
anno 1908*

vrijtijdskleding
wandelschoenen
bergschoenen
tenten

van
Herwijnen

dartsport
schietsport
campingaz dealer
kampeerartikelen

Dorpsstraat 66 - Zoetermeer - Telefoon (079) 316 35 51 - www.herwijnenzoetermeer.nl